

AMIRAL DE SOMEȘUL MIC

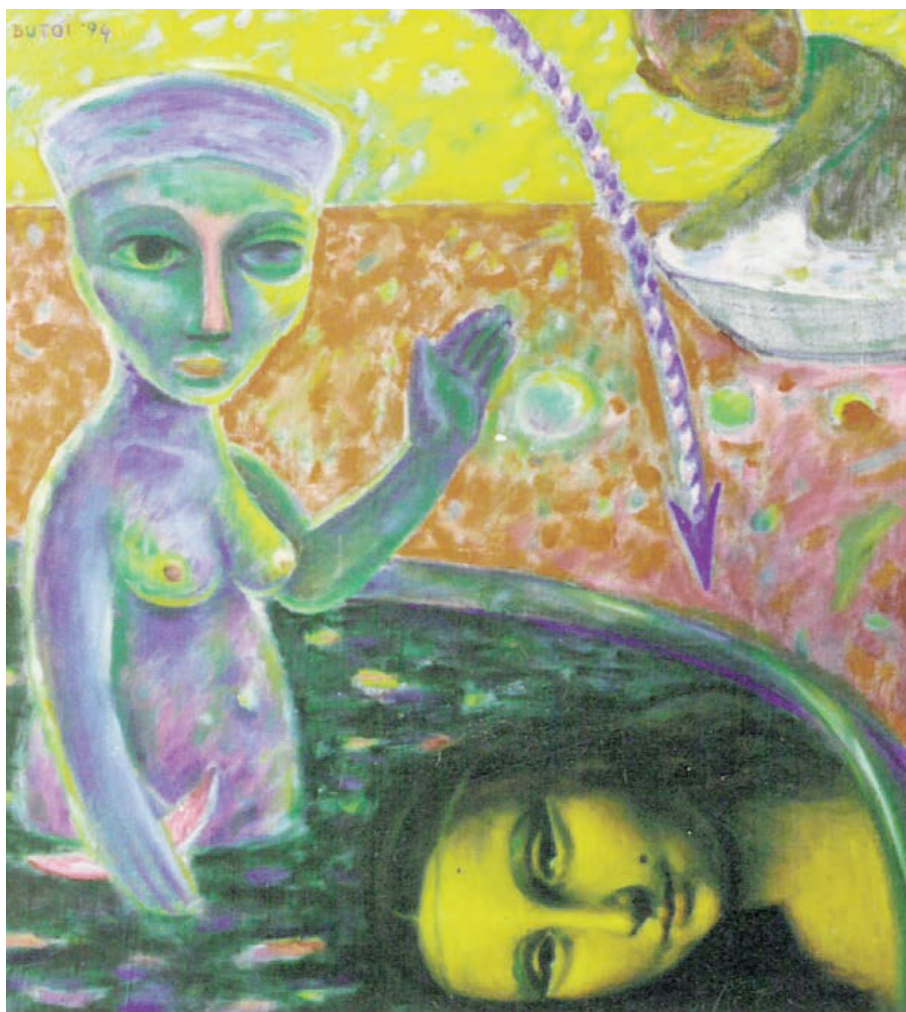
Lui Radu Niciporuc, in memoriam

Nu l-am întrebat niciodată dacă în voiajele lui s-a simțit singur. Blocat în pustiul de gheață din golful canadian, atunci când, îmi povestea, proviziile echipajului erau pe terminate. Ori când patrula puntea încă fierbinte în magnificele nopți de pe coastele africane. Mi l-am imaginat singur în cabină, ca un fluture monarh retras în cocon, fumînd în patul deasupra căruia, pe tavan, înflorește – pentru totdeauna – un bănuț cafeniu. Ridic ochii spre fanta din coroana stejarului – steluțe lipsite de putere cad peste parcul care îmi este, pentru o lună, sanctuar. Îi invoc numele. *Amiral de Someșul Mic*, îl alintam, tachinam, și de-acolo de sus aud motorașul rădăștii, zborul micuței drone. Ca și cum sufletul inginerului electrician, popular printre echipajele leviathanilor din oțel suedez ar fi acționat mecanismul insectei, inima primitivă, într-un fel de miracol pentru mine decisiv și postum. Nu l-am întrebat câtă durere înseamnă singurătatea și câtă cruzime îi trebuie unui gaucho pentru a-și înjunghia prietenul cel mai bun, la capătul tangoului și după ultimul sunet schizofrenic emis de armonică. Nu l-am întrebat câtă putere, forță interioară, trebuie să fi fost în cordul aceluia anarhosocialist care, decenii la rînd, pășea în fiecare dimineață pe porțile cimitirului din Buenos Aires, pentru a-și revedea, în tăcere și solemnitate, soția. Doar ca să-i vorbească tandru, înlăcrimat, el care scrisese bucată aceea insuportabilă și spectrală, *Dare de seamă despre orbi*. Amiralul îl urmărise, de asemenea tăcut, în dimineața rezervată explorărilor prin geografia realismului magic, apoi regretase că nu își abordase maestrul și pe urmă nu mai regretase deloc – s-a iluminat. Simțise, cu emisferile cerebrale și cu epiderma zbîrlită, actul lui Sábato, frumusețea insolentă a acestui ritual, așa cum simți un haiku, un koan, o mantră. Și despre numele argentinianului ce omagiase libertatea crescătorilor de vite, wranglerșilor din pampas, într-un fel de monografie la limita verosimilului, uitasem să-l întreb. *Marinarul plătește!*, ne spunea la una din mesele Insomniei, surîzînd graseiat, după ore de povești înnădite ca pe vapor, literatură și experiență, asumate existențial, conform unui anume cod pe care, prin părțile noastre, ți-e imposibil să-l întilnești. O etică marinărească și virilă consacrase arta cititorului, hispanistului desăvîrșit, mai ales tehnica elevată a observației – transmutată într-o știință de uz personal, ca la Jünger, Conrad sau la Thoreau. *Nu ți-am mai spus de atîtea*

ori? În lumea noastră este o vorbă. Știi, îi răspund. Întotdeauna marinarul plătește!, graseia cu inimitabilă strălucire și ne despărțeam, dîndu-ne mîinile, sub porticul tapetat cu afișe, desfigurat de graffiti – doi colecționari de viniluri, făcuseră schimb și acum se îndreptau, unul spre cartierul de vest, celălalt spre Parcul Feroviarilor, ducînd fiecare în geantă sau rucsac istoriile policrome ale celuilalt. Muzici, cărți, replici sculptate-n cuarț. Cît de firesc ne însușeam, cum ar spune Kenzaburo Ōe, *experiența personală* a celuilalt, ca și cum, prin poveștile trezite la viață ca unicornii din luminișul atemporal, ne-am fi schimbat și sîngele, memoria, nostalgiile. Așa, de pildă, povestea din golful Biscaya devenise, insesizabil, *experiența mea*. Amiralul nu putea adormi pe mineralierul retras pentru reparații și revopsit în șantier. Abia se încheiaseră operațiunile și vasul fusese coborît pe marea altminteri nefiresc de blîndă. Totuși, bufnetele persistau. Se auzeau pînă în cochilia lui, de *Murex brandaris* secretînd traduceri și povestiri, epistole și SMS-uri niciodată complezente, totdeauna aiurite și tandre, contaminate de un fel de eroism și virilitate, justițiarism, ca la adolescenții dintr-un roman latino-american. Postadolescent și sexagenar, în cochilia asta Amiralul adăpostise manuscrise și cărți, electronice, pălării de piele, mirodenii, la un moment dat fiind chiar custodele unui pui de crocodil african – daruri pentru prieteni de la Cluj sau comenzi pentru cunoștințele pe care și le fac întotdeauna marinarii. Urcase pe punte, mi-a zis, acolo unde Tata Mare, căpitanul de-un magnetism faulknerian, nu avea nici el somn. *Te-au scos din bîrlog zgomotele, hmm*, l-ar fi întîmpinat, oferindu-i pe loc binoclul prețios, relicva aceea care salvase de zeci de ori nava de stînci, sau pe cîte un membru al echipajului sărit peste bord, în clipa în care mirajul îi făcuse insuportabilă prezența pe insula de oțel plutitoare. Și Radu a avut parte de una dintre epifaniile acelea care îi așterneau lumină pe chip și îi îndulceau graseiatul la Insomnia. Zărise boticurile familiei de cașaloți. Văzuse cetaceele atingîndu-se și frecîndu-se de exteriorul proaspăt vopsit al navei, de pigmentii metalici, aromați, halucinogeni. Un fel de party al monștrilor marini, droguri și tam-tam: uite geneza rock`n roll-ului, nestudiată încă de biomuzicologi. S-a întors în cabină liniștit și iluminat, a adăugat alte pagini jurnalului de bord ținut în toți acești ani, și pe care avea de gînd să îl folosească asemenea lui Conrad, într-un roman. I-am

povestit despre experimentele lui Dominique Lestel și ale doctoranzilor săi, muzicologi și biologi, în largul coastelor australiene, despre simțul muzical, compozițiile rafinate pe care cetaceele în curs de exterminare le emit, subsonic, mii de leghe prin curenții oceanici. Acolo unde, mai nou, nu femela jînduită e mereu pe recepție, ci pescadoarele japoneze – una dintre cele mai degradante invenții ale umanității. Beethovenii și Wagnerii submarini sînt auziți, înregistrați și, în cele din urmă, localizați și exterminați, de către Joseph Goebbelsii asiatici, exacti și indiferenți. Odată încheiat voiajul, Amiralul revenea întotdeauna la casa părintească, în orașul de pe Someșul Mic. Casa era construită, predestinat, pe malul rîului. Acolo, în verile umede psihotrope, craniul crud ca sîmburele de nucă înflorise, își proiectase propriile fantasme: romane și poeme, geografii și descoperiri, călătorii laborioase, în fine (către finalul studenției de belfer), evadarea legală din țara transformată într-un lagăr aseptice, gri. Marinarul era de fiecare dată așteptat într-o stare de surescitare și bucurie, vechiul lui coleg de liceu, acum prozator și boem spilcuit, le șoptea inițiaților: *Miine se întoarce marinarul. Săptămîna viitoare ce faci? Ești în oraș? Se întoarce marinarul.* Așa încît ani de zile îl văzusem și recunoscusem, dar nu fusesem niciodată capabil să îl asociez unui nume, altul decît Marinarul, și o jenă și un jalnic și explicabil complex de inferioritate, mă făcuseră să nu le cer, chiar dacă-mi mușcasem limba, acelor *happy few*, numele. Era așteptat, spuneam, nu doar pentru că se întorcea cu daruri și livra norocoșilor comenzi. Era așteptat, uneori cu îngrijorare, panicard, pentru că Amiralul aducea cu sine poveștile, locurile, mici seringi umplute cu parfumuri scumpe din baloane de sticlă mierie, pe care cei mai mulți se resemnaseră că nu le vor vedea cu ochii lor vreodată. În ultimii ani, traducătorul dăduse jos masca lui Zoro și își asumase, în paginile revistei *Observator cultural*, condiția de povestitor exemplar și, totodată, atipic al generației sale. Amiralul provocase o adevărată agitație în rîndul foștilor colegi de liceu și prietenilor vechi, alegînd, pentru serile de miercuri, societatea tinerească grupată, în salonul de la etaj al cafenelei *Insomnia*, sub stindardul: Clubul de Lectură „Nepotu` lui Thoreau”. Sosea printre primii și se așeza de obicei singur la o masă, cuminte în pantalonii raiți și sacoul de calitate, cu nelipsita pălărie pe cap. Cerea un coniac sau un șpriț. Urmărea, cu vioiciune

de puști, paginile citite. Cum nu mai fuma, le recitea în pauza de dinaintea comentariilor. Cînd ne reîntorceam în salon, își exersa, cu mare plăcere, retorica, precizia de chirurg a vorbirii, de fiecare dată însă fără să jignească, să descătușeze ironiile corozive ca rahatul de cioară, ironiile privilegiate de *thoreauriști*. Se retrăgea apoi, ca un vas de mare tonaj, mai înainte ca eu, sau altcineva din societatea aceasta literară, să încerc să-l opresc la una dintre mese, unde discuțiile de cenaclu se prelungeau informal, infernal, uneori spre ceasurile dimineții. Aveam să află pe urmă pricina, sau mai degrabă strategia, sau, și mai degrabă, odioasa necesitate a acestor retrageri. În contrapartidă, cînd însuși Amiralul a citit o povestire de-a lui – prelucrată ulterior formidabil în *Pascal desenează corăbii* – tinerii s-au îmbulzit să-l asculte și să-l cunoască, finalmente, pe autor. O brigadă din Inso l-a urmat chiar în cenaclul vetust de la Casa Universitarilor, unde, din prietenie pentru Ion Mureșan, avea să citească un capitol din romanul familial, fabulos, la care scria. Din schițele și notițele căruia ne mai citise, povestise, totdeauna în aceeași stare extatică, șampanizantă, care îl prindea minunat. Țin minte zgomotul peniței de aur, stiloul generalului rus care-i salvase, în anii

1950, familia de la exil și, probabil, de la Gulag. Țin minte clinchetul frazelor, muzicalitatea aia nonșalant risipită în textele lui, lama briciului mînuit de bunică atingînd mai întîi cald, apoi pătrunzînd – dintr-o neresemnată dragoste – în gîtul bine săpunit al craiului ucrainian, bunicul cu barba contelui Tolstoi. Acela inaugurasă clanul. La timpul potrivit, se ținuse drept în fața paharului de vodcă și a generalului sovietic înstăpînit peste Cluj. Și mai țin minte discursul obidit, glasul de aspidă al prozatorului congener, care primise darul – proza asta aristocrată – cu o dragoste ulcerată, cu ură. Amiralul a surîs și atît, masiv și îmbătrînit prematur, ca și cum celălalt n-ar fi meritat nici măcar una dintre ironiile acelea exemplare, graseiate. M-am ridicat din sală și am fugit, tulburat, nu înainte de a-i trimite un SMS – patetic, îmi dau seama acum, și inadecvat. Într-un oraș din care povestașii s-au cărat sau au murit, prezența Amiralului ajunsese, pentru mine, în ultimii ani, expresorul de la care îmi puteam obține permanent tonusul, încrederea în literatură, în oameni și viață. Dar acum marinarul întîrziase aproape douăzeci de minute să se întoarcă de la toaleta localului austriac din piața centrală. Ceruse o cafea, mai înainte îmi spusese că-l ispitise o înghețată, din vitrina faimoasei gelaterii. Nu rezistase. Iar acum dispăruse prin poarta de piatră a clădirii baroce. Îl așteptam toți cu nervozitate. Ar fi trebuit să îl văd singur, proiectasem o întîlnire *tête-à-tête*, dar grupul de admiratori îl sechestraseră. Voisem să îi ofer un volumaș bibliofil pe care n-am mai apucat pînă la urmă să i-l dăruiesc, din aceeași blestemată de timiditate, n-am mai apucat, atunci cînd oricine vedea cu ochiul liber că nu-i mergea bine deloc, și cafeaua și înghețata erau ultimele semne ale distrugerii, acum cînd eu îl așteptam în rucsac cu o carte (pe care nu voi mai putea să i-o dăruiesc) și în inimă cu o poveste și o durere îngrozitoare (pe care mi-a mai luat cîteva zile să i le explic). Pentru că, și aici îmi adun gramele de curaj ca să mărturisesc, am vorbit totdeauna, cu egală patimă, despre cărți și femei și, pe semne, asta m-a împrietenit mult mai puternic cu Amiralul, care putea povesti la fel, trecînd nonșalant de la filme la femei și la cărți: degajat sau cu ochii mijiți, ironic ori senect resemnat, în funcție de portretul, de sîinii, de gambele și de mersul, de postura sau de zîmbetul evocate. Mi-a luat încă trei zile să îi mărturisesc că, de data asta, mi-arsese literalmente carnea, *Simt jarul și acizii scurmînd în stomac*, i-am zis, mi-a luat încă trei zile ca să îi spun: *În loc să te consolez eu, dragă Radu, tot tu mă consolezi pe mine*. Pentru ca el să-mi răspundă rapid, printr-un mesaj, îndurerat și calm, știind probabil deja că medicamentele, singurele eficiente, îi vor ajunge asasin de tîrziu: *Eu sufăr în corp, nu în suflet! Acolo, e o apă curată! Din fericire, și din pur noroc!* Și apoi, dezvoltînd, intrînd într-o simbolistică pe care incendiatul erotic a înțeles-o, într-un tîrziu: *Rămân*

însă cu gîndul că suprafața oglinzii odată zgâriată nu mai poate fi adusă la starea inițială! Asta trebuie să faci mereu! Să crești și să cultivi acest miracol! Restul e cîcat ca tot ce nu este pișat! O spun pentru că eu n-am reușit să evit chestiile astea, cu femeile, și uite unde am ajuns! I-am vorbit, ca întotdeauna la crizele astea, că mă simt lovit de un autocamion, trîntit în marginea drumului, și autocamionul se-ntoarce doar ca să mă mai acroșeze odată, că totul nu se termină, chiar dacă alerg înnebunit în oraș, acolo unde prietenii par să fugă de mine, ca păduchii de pe mort, ca păduchii de pe mort, cum îmi spusese prietenul Șerban. Că ies diminețile cu Esterke la plajă și nici măcar limpezimea și gresia netedă din albia rîului, nici barajele și castelele pe care le ridic cu fetița nu mă pot ajuta, nu-i mai pot susține privirea și asta mă dărîmă, mă dărîmă iar, marinarule, sînt blocat într-un episod din *Twilight Zone*, și autocamionul ăla cu prelată neagră și faruri veninoase și albe izbește, iarăși și iarăși, ținta de carne, în plin. *Oglinda e spartă și năpădită de viespi*, i-am scris pe telefon, *parcă nu mai am putere să lupt. Nu sunt sigur că pentru o relație bună trebuie să lupți! Am trăit întotdeauna cu iluzia că relația bună există în mod firesc ori nu există! Oricît ai lupta – m-a ghidat el prin tunelul șamanic –, zgîrietura din colțul oglinzii nu poate fi reparată! Decît dacă se fac amîndoi că n-o văd! Chestia cea mai nasoală e că, de multe ori, nici nu-ți dai seama cum a apărut „zgîrietura”! Doar dacă ambii parteneri au grijă din prima secundă de relația lor, și-a continuat el învățăturile către delfin, *aceasta are șanse să supraviețuiască! Să pună amîndoi apă la floricea! De obicei, nu se întîmplă așa: sub strategiile de urgență ale hormonului uită ba unul, ba altul, ba amîndoi! Iar cînd necazul se întîmplă, de regulă e prea tîrziu*, mi-a mai comunicat, sfîșietor și departe de orice aroganță literară, marinarul, care își părăsea de acum tot mai dificil patul. În patul părinților săi migălea – cu trupul greu & sufletul senin – povestiri maritime pentru o publicație online. Recitea, din nou și din nou, *Mireasma de verbînă*, afrodisiacul narativ faulknerian. Ur-mărea turnee de tenis, documentare cu sălbăticiuni și posturi tv de emisiuni culinare, el, navigatorul sedus și erotizat de bucătăriile lumii. Răspundea monosilabic întrebărilor mele complicate. Îl încurajam și-mi respingea, ca pe o pasăre lugubră și îndepărtată, optimismul. L-am mai sunat odată, carnea mea ardea tot mai încet, mocnea ca tăciunii, mă pregăteam să îi spun, *s-a terminat convalescența asta pietrificantă?* Reîncepusem să dorm, o jumătate de oră pe noapte, să mănînc, să citesc pagini nepretențioase și să le recenez. L-am sunat, dar Amiralul n-a răspuns.*

* * *